

«М.А. Гендельманның 110 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары–19» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 19», посвященной 110- летию М.А. Гендельмана». - 2023.- Т.ІІ,Ч.ІІ.- Б. 153-156.

УДК: 346.26:329.78 (045)

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІНДАМУЫ БОЛАШАҒЫ

Омарова А.Д, 3 - курс студенті

*С.Сейфуллин атындағыҚазақ агротехникалық зерттеу университеті
Астана қ.*

Жастар кәсіпкерлігі Қазақстандағы экономиканы дамытудың ең перспективалы бағыттарының бірі болып табылады. Жастар бизнесі жаңа жұмыс орындарын құру және жұмыссыздық деңгейін төмендету, білікті кадрларды даярлау сияқты әлеуметтік-экономикалық мәселелерді шешуде басты рөл атқарады. Жастар кәсіпкерлігінің мүмкіндіктерін кеңейту және ықпалын күшейту оның әлеуетін пайдалану қажеттілігін негіздейді. Жастар бизнесі шағын кәсіпкерліктің маңызды сегменті болып табылады[1].

Жастар кәсіпкерлік ортадағы ең маңызды буын болып табылады. Бүгінгі жастар, жастар кәсіпкерлігі болашақта біздің еліміздің келбетін анықтайтын болады, ертең біздің еліміздің экономикалық өсуі мен даму қарқыны бүгінгі жастар бизнесінің дамуына байланысты болады.

Бүгінгі таңда жастар кәсіпкерлігі Қазақстанда шағын бизнесті дамытудың басым бағыттарының бірі болып табылады. Жастарды кәсіпкерлік қызметпен айналысуға ынталандыратын қолайлы жағдайлар жасау жалпы мемлекеттік және өңірлік деңгейдегі түрлі бағдарламаларда қаралады [1].

Жас кәсіпкерлерді бизнесті бастауға ынталандыратын факторлар:

- Тәуелсіз болу- жастар біреуге жұмыс істеу емес, өз-өзіне жұмыс жасау олып табылады.
- Өзін-өзі жүзеге асыру- адамдарда көптеген идеялар болады, сол идеяларды кейбір кәсіпорындарда жүзеге асыру мүмкіндігі жоқ яғни мүмкін емес. Сол себепті сол идеяны тәуелсіз түрде қз кәсіпорынында асырғысы келеді бұл өзін-өзі жүзеге асыру болып табылады.
- Ақша табу- жеке кәсіпкерлік арқылы біреуден жалақы алу емес көп мөлшерде пайда, ақша табу болып табылады

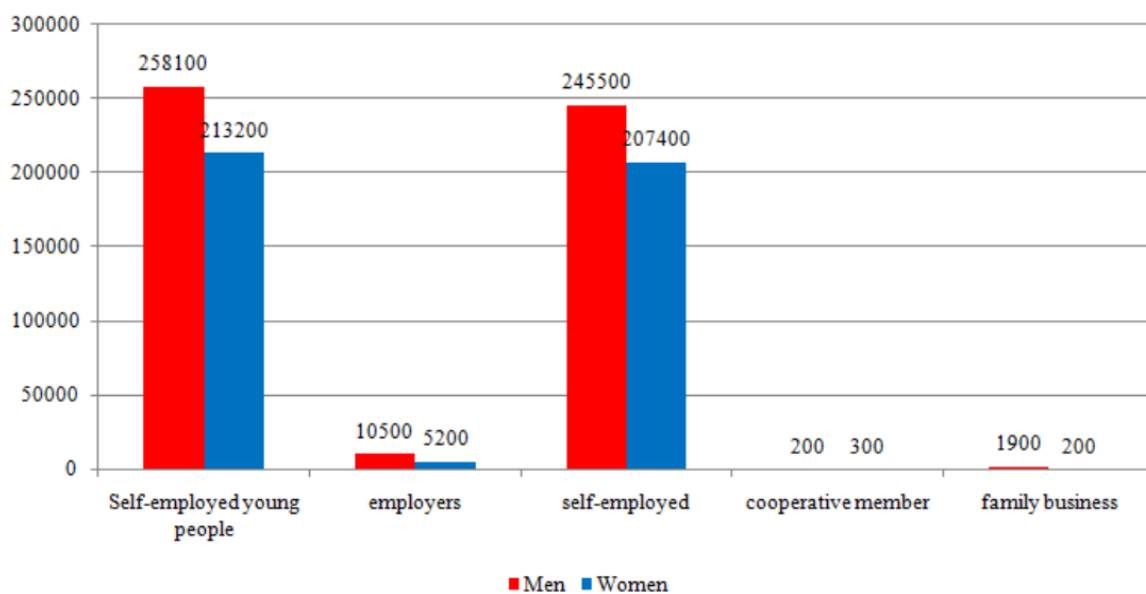
Жастар кәсіпкерлігі Жұмыспен қамтудың өсуін қамтамасыз ету, жастарды шаруашылық қызметке тарту, оларды әлеуметтендіру және өзін-өзі жүзеге асыру құралы ретінде айқындалады. Бұл бағытты дамыту өскелең ұрпақтың шығармашылық әлеуетін инновациялық қызмет мүддесіне пайдалануға мүмкіндік береді. елдің дамуы. Автор Қазақстан Республикасының жас кәсіпкерлері мен студенттері арасында тақырып

шеңберінде жүргізілген әлеуметтік-экономикалық талдау нәтижелерін ұсынады. Қазақстан жастарының әлеуметтік-экономикалық субъективтілігінің кешенді сипаттамасы, жастар кәсіпкерлігін жүйелі талдау, оның сандық және сапалық параметрлері, экономиканың өсуі мен оның инновациялық дамуын сипаттайтын негізгі макроэкономикалық көрсеткіштерге тиімділігі мен ықпалының дамуы жарияланды.

Мақалада көрсетілген көрсеткіштер бойынша 15-28 жас аралығындағы Қазақстан Республикасының экономикалық белсенді халқының даму серпіні алынды[2].

2018 жылы 258 100 адам немесе өзін - өзі жұмыспен қамтыған жастардың 55% - ы ер адамдар, олардың 245 500 - і өзін - өзі жұмыспен қамтыған жастар, 10 500-і жұмыс берушілер, 1 900-і отбасылық кәсіпорындардағы (ақысыз) жұмысшыларға көмектесетін ер адамдар және 200-і кооператив мүшелері (1-сурет).

2018 жылы елдің еңбек нарығындағы 213 200 адам немесе жастардың 45% - ы қоғамның әйелдер жартысының өкілдері болып табылады, олардың 207 400-і тәуелсіз жұмысшы ретінде тіркелген, 5 200-і жұмыс беруші, 300-і кооператив мүшесі және 200-і отбасылық кәсіпорындардың көмекші (ақысыз) қызметкерлері.



1 сурет - 2001-2018 жылдар кезеңінде 15-28 жас аралығындағы өзін-өзі жұмыспен қамтыған жастардың саны[2].

Жастар кәсіпкерлігінің өзіне тән белгілері ретінде бастамашылықты, креативті ойлауды, икемділікті, ақпараттық ресурстарға бағдарлануды, тәуекелділікті, ұтқырлықты атап өткен жөн. Сонымен қатар, біздің жастарымыз біршама қиындықтарға тап болады, атап айтқанда: бизнесті құру үшін қолма-қол ақшаның болмауы, білімнің жеткіліксіздігі, өндірістік тәжірибе мен жұмыс тәжірибесінің болмауы. Осыған байланысты жастар кәсіпкерлігінің бастамасында орын алатын проблемаларға келесілерді

жатқызамыз: айналым қаражатының жетіспеушілігі- 45,6%, бизнесті жүргізу процестері туралы білімнің жетіспеушілігі- 24,7, салықтық жеңілдіктердің болмауы- 23,8%, бизнесті кредиттеу бойынша жеңілдікті кредиттік ставкалардың болмауы - 13,3%, серіктестердің/ инвесторлардың сенімсіздігі- 11,5%, білікті кадрлардың болмауы- 12,2% [3].

Жастар кәсіпкерлігін қолдау бағдарламаларына тоқталып кетсек:

Citi Халықаралық Қоры мен Most Бизнес - инкубаторы ұйымдастырған Қазақстандағы жастар кәсіпкерлігін дамыту жөніндегі Jastar Business бағдарламасы өз жұмысын 2019 жылы Қазақстандағы жастар жылы аясында өз жұмысын атқарды [4].

Бағдарламаның бағыттары:

1. Startup Weekend: Алматы және Нұр-сұлтан қалаларында төрт стартап - конкурс. Startup Weekend-те акселерация алдындағы бағдарламаға қатысу үшін команда іріктеуден өтеді.

2. Алдын ала жеделдету. Технологиялық кәсіпкерлік бойынша Онлайн-курс. Курс Most Бизнес - инкубаторының басшылығымен әр түрлі саладағы мамандар мен сарапшылардың қатысуымен жасалады.

3. Акселерация. Үш айлық акселерация бағдарламасы бизнесті оқытудың толық курсына қамтиды.

4. Тәлімгерлік. Youth Business International - Youth Business Kazakhstan халықаралық желісінің өкілдігінен бизнес-тәлімгерлік бағдарламасы [4].

"Zhasproject" - Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі мен «Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы» КЕАҚ тапсырысы бойынша жүзеге асырылып жатқан жастарға арналған бірегей бағдарлама [5].

"Zhasproject" жобасының негізгі мақсаттары - бұл:

- жастардың осал топтарын дамыту үшін жағдай жасау;
- жергілікті халықтың әлеуметтік-экономикалық дамуы үшін практикалық қызығушылық пен маңыздылық тудыратын жастар идеялары мен жобаларын анықтау және қолдау;
- жас қатысушылардың әлеуметтік және кәсіптік бағдарлау бойынша жаңа білім мен дағдыларды игеруі.

Жобаға қатысушылар: жобаны іске асыру облыстарының аумағында тұратын 14 жастан 29 жасқа дейінгі жастар. "Zhasproject" бағдарламасы бойынша 2019 жылы- 3508 қатысушы, 1063 жоба болған болатын, жастарды жаңа кәсіпкерлік жолымен қолдайтын. "Zhasproject" бағдарламасында іске асырылған жобалар саны өңірлер бойынша: Нұр-Сұлтан қаласында- 58 жоба, 198 қатысушы, Алматы қаласында- 84 жоба, 291 қатысушы, Ақмола қаласында- 122 жоба, 420 қатысушы және т.б қалалардан қатысушылармен жобалар болған [5].



Аймақ / қала Регионы / город	Жоба саны Количество проектов 2019 г.	Қатысушылар Участники 2019 г.
Нұр-Сұлтан қаласы г. Нур-Султан	58	198
Алматы қаласы г. Алматы	84	291
Ақмола облысы Акмолинская обл.	122	420
Атырау облысы Атырауская обл.	257	811
Батыс Қазақстан облысы Западно-Казахстанская обл.	221	718
Маңғыстау облысы Мангистауская обл.	321	1070

НӘТИЖЕ / ИТОГ:
2679 ЖОБАСЫ / ПРОЕКТОВ
9016 ҚАТЫСУШЫЛАР / УЧАСТНИКОВ

ЖАЛПЫ САНЫ / ОБЩЕЕ КОЛИЧЕСТВО:

Салалар Направление	2019	Саны Кол-во
Ауылды дамыту Развитие села		249
Білім саласы Образовательные проекты		121
Азық-түлік Продукты питания		104
Тігін және аяқ киім шеберханалары, тоқыма Швейные и обувные мастерские, вязание		100
Мәдениет және бос уақыт Культура и досуг		70
Салауатты өмір салты Здоровый образ жизни и спорт		61
Сұлулық индустриясы Индустрия красоты		53
Ағаш және металл өңдеу шеберханалары Столярные мастерские и обработка металла		27
Экология және абаттандыру Экология и благоустройство		17
Медициналық кабинеттер, оңалту орталықтары Медицинские кабинеты, коррекционные классы		16
Ғылым және техника Наука и техника		13
Ұлтжандылық және азаматтық белсенділік Патриотизм и гражданская активность		10
Волонтерлік бастамалар Волонтерские инициативы		8
Туризм Туризм		2

2 сурет - "Zhasproject" бағдарламасында іске асырылған жобалар саны өңірлер және салалар бойынша 2019 жыл көрсеткіші

Жастар кәсіпкерлігін даму жағдайы мен проблемаларын айқындау мақсатымен 2023 жылы студенттер арасында сауалнама жүргізілген. Бұл сауалнама жастардың бизнеспен айналысуға дайындық дәрежесі, елдегі бизнесті ұйымдастыру мен жүргізудің қазіргі жағдайлары, сондай - ақ елдегі жастар кәсіпкерлігін дамытудың қазіргі проблемалары мен перспективалары туралы пікірлерін анықтау мақсатында онлайн-платформаның көмегімен жүргізілді [6].

Сауалнама барысында жас кәсіпкерлердің басым көпшілігі (95% - дан астам) елде жастар арасында кәсіпкерлік белсенділікті дамыту қажет деп санайтыны және бұл үшін мемлекеттік ғана емес, сонымен қатар коммерциялық, сондай-ақ қоғамдық құрылымдар бастамашылық еткен және іске асыратын жастар ісін жаңа бастаған кәсіпкерлерді қолдау бойынша арнайы әзірленген бағдарламалар талап етілетіні анықталды.

Сауалнамаға қатысқан жас кәсіпкерлердің 95,6% жастар арасында кәсіпкерлікті дамыту тұтастай алғанда ел экономикасын дамытудың

тетіктерінің біріне айналуы мүмкін және соның салдарынан оның әлемдік нарықтағы бәсекеге қабілеттілігіне оң әсер етуі мүмкін деп есептейді[6].

Сауалнама нәтижелері қатысқан барлық топтарда кәсіпкерлік қызметпен айналысуға жоғары қызығушылық пен дайын екендігін көрсетті. Сонымен қатар, әлеуетті, жаңадан бастаған және жұмыс істеп тұрған жас кәсіпкерлердің мотивациялық және жеке сипаттамалары осы бизнес-сегменттің белсенді дамуының кепілі бола алмайды. Сауалнама барысында анықталған, жастардың бизнес-белсенділігін тежейтін проблемалар жастар кәсіпкерлігін қолдаудың институционалдық және қаржылық тетіктерін белсенді пайдалануды талап етеді.

Жастар кәсіпкерлігін дамыту перспективасы нәтижелерге бірлескен күш-жігермен қол жеткізу бойынша ғана мүмкін болып көрінеді және бірінші кезекте заңнамалық базаны жетілдіру, тиісті инфрақұрылымды дамыту және халықаралық нарықта отандық тауар өндірушілерді қолдау арқылы мемлекеттік деңгейде қолдау қажет.

Қазіргі таңда Қазақстан жастары арасында кәсіпкерлік шағын қадамдармен дамуда деген қорытынды жасауға болады. Жүргізілген зерттеу нәтижелеріне сәйкес, елдегі кәсіпкерлікті одан әрі дамытуды жас кәсіпкерлер сияқты адамдар санатының мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін ескере отырып қарастыру қажет. Сонымен қатар, кәсіпкерлікті дамыту саласындағы, жастар кәсіпкерлігін дамыту перспективасы нәтижелерге бірлескен күш-жігермен қол жеткізу бойынша ғана мүмкін болып көрінеді және отандық тауар өндірушілерді қолдау арқылы мемлекеттік деңгейде қолдау қажет. Сонымен қатар, бұл бағытта бизнес-қауымдастықтар өкілдерінің өздерінен, оның ішінде әрдайым кәсіпкерлікпен, батылдықпен және инновациямен ерекшеленетін жастардан бастама көтеру өте маңызды.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Проблемы, мешающие успешному развитию молодежного предпринимательства Dmitry Savelenko.- 2014.
<https://atameken.kz/ru/news/9241-9241>
- 2 ENTREPRENEURSHIP AND SUSTAINABILITY ISSUES ISSN 2345-0282 (online) <http://jssidoi.org/jesi/>.- 2020.- Vol. 8.- № 1. (September)
[http://doi.org/10.9770/jesi.2020.8.1\(80\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2020.8.1(80)) Academician Ye.A. Buketov Karaganda state university, Karaganda, Kazakhstan
https://www.jssidoi.org/jesi/uploads/articles/29/Zhartay_Development_of_the_youth_entrepreneurship_example_of_Kazakhstan.pdf
- 3 Изучение Барьеров Развития Молодежного Предпринимательства - Статъе.- 2015. https://www.soros.kz/wp-content/uploads/2015/11/studying_of_barriers_of_development_of_youth_business.pdf
- 4 <https://most.com.kz/mostprojects>
- 5 <https://zhasproject-almobl.kz/ru>
- 6 <https://survey.questionstar.ru/a83a36f9>

Ғылыми жетекшісі: экономика магистрі, аға оқытушы Нарбаева Г. К.